

УДК 678.7/2.(126)

Гусєва О. Ю. , д.е.н., доц.
Державний університет телекомунікацій
Верескун М. В. д.е.н., доц.
Приазовський Державний технічний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНА ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНІ ТРЕНДИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

Проаналізовано рівень економічного розвитку України у взаємозв'язку з темпами розвитку інформаційно-телекомунікаційної галузі. Визначено ефективність означеної галузі порівняно з іншими галузями. Обґрунтовано напрями проактивного розвитку інформаційно-телекомунікаційної галузі України на основі існуючих макро- та мікроекономічних трендів.

Постановка проблеми. Динаміка ключових макро-індикаторів за останні роки демонструє суттєву зміну трендів у динаміці світової економіки. При цьому наслідки означених змін мають як позитивний, так і негативний характер. З одного боку, не зважаючи на такі прогресивні процеси, як глобалізація, інноваційний розвиток, підвищення якості управління господарством, широка лібералізація світової торгівлі та найновітніші досягнення науки не вдається подолати цикли економічних піднесенень та падінь. З іншого боку, перелічені фактори дозволили суттєво пом'якшити циклічні коливання. І тому наслідки глобальної економічної рецесії, що відбувається у даний час, не є незворотньо руйнівними. Ринкова економіка набуває відносно високого рівня захищеності від від'ємних кумулятивних ефектів нерівномірності економічної динаміки.

Отже, світовий економічний ландшафт зазнав суттєвих змін, які пояснювались впливом 2-х фундаментальних факторів. По-перше, прискорився процес інноваційного розвитку. По-друге, поглибилися глобалізаційні тенденції, особливо у руслі науково-виробничої інтернаціоналізації. При цьому інновації впливали на якісні параметри процесів, що відбуваються у бізнес-середовищі, а глобалізація – на їх кількісні характеристики. Вигляд сучасної економіки багато у чому залежав і від особливостей циклічного розвитку, завдяки яким сформувалась нова конфігурація ринкових сил. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку світової та національної економік щороку зростає, а тому посилюється й актуальність вибору магістральних напрямів розвитку відповідної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведені дослідження узагальнюють думку учених про те, що розвиток сучасної світової економіки здебільшого спирається на зростання інвестицій у наукові дослідження і розробки, формування глобальних телекомунікаційних мереж,

удосконалення інформаційних технологій, застосування провідних технічних стандартів і методології корпоративного й державного управління економікою. Слід вказати, що 10-15 років тому, загальний «науково-технічний уклад» стосувався тільки вузького кола специфічних галузей. Тобто інформаційно-телекомунікаційна галузь розвивалась здебільшого як «річ у собі». Проте, в останні роки, інформаційно-комунікаційна сфера та відповідні її інструменти проникають майже в усі традиційні галузі економіки. Результатом чого стало вагоме технологічне переоснащення і модернізація виробничого та інфраструктурного секторів економіки.

Найбільш ґрунтовні наукові праці, які розкривають теоретично-методологічні засади формування сучасної економіки і окреслюють в ній роль інформаційно-телекомунікаційної галузі, належать Гапоненко [1], А. Г. Жаріновій [2], В. П. Колесову [3], В. О. Куриляк [4], Л. І. Яковенко [5] та іншим.

Серед учених, які обґрунтовують проблемне бачення сучасних економічних трендів з позицій можливостей та загроз слід виділити Н. Ю. Возіанову [6], А. Р. Ципіна [7], С. Л. Моїсеєва [8], П. С. Єщенко [9] та інших. Усі ці підходи висвітлюють системне бачення розвитку світової та Української економік, а зростаюча кількість наукових послідовників підтверджує значущість та практичну спрямованість даних досліджень.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Слід відзначити, що наявні дослідження того чи іншого підходу до визначення сучасної економіки не демонструють комплексного уявлення про системний характер трансформацій сучасного бізнес-середовища і не проводять чіткого співставлення загальноекономічної динаміки та динаміки розвитку інформаційно-телекомунікаційної галузі. Також у зазначених наукових працях не містяться структуровані прогнози у розрізі окремих галузей народного господарства та, зокрема, галузі інформації і телекомунікацій. Як правило, у запропонованих наукових рішеннях наводяться приклади впливу типу економіки на окремі галузі (будівництво, фінансова сфера, легка промисловість тощо) або сфери економічної діяльності. Розглядаючи особливості економічних процесів автори не визначають проривні можливості розвитку інформаційно-телекомунікаційної галузі, хоча саме вона має сьогодні найбільш позитивну економічну динаміку.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні провідних напрямів розвитку інформаційно-телекомунікаційної галузі України відповідно до сучасних міжнародних трендів та національної економічної динаміки.

Виклад основного матеріалу На тлі загальносвітової інформатизації суспільства та безперечної актуалізації інтелектуальних активів розвиток інформаційно-телекомунікаційної галузі стає одним з головних питань стратегічного розвитку Держави.

Незважаючи на високий науково-технічний потенціал, Україна на даний час не входить до країн-лідерів у розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та займає опосередковане місце у рейтингу формування економіки знань. Так, за даними Міжнародної спілки електрозв'язку, Україна

у 2014 році посіла 73 місце за індексом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) серед 166 країн світу. При чому її випереджують за даним індексом такі країни колишнього СНД, як Білорусь (38 місце) та РФ (42 місце). Ще один вагомий рейтинг, який складається Світовим банком та відображає індекс розвитку економіки знань, також засвідчує середній рівень розвитку України. За відповідним індексом КЕІ Україна у 2012 р. посіла 56 місце серед 155 країн (РФ – 55 місце, Білорусь – 60 місце). Отже, підвищення рівня розвитку інформаційно-телекомунікаційної галузі стоїть у колі найбільш актуальних для України питань та вимагає запровадження стратегічних змін на мега- макро- мезо- та мікро рівнях економіки.

Динаміка ключових економічних показників функціонування інформаційно-телекомунікаційної галузі за останні 3 роки (2012-2014 рік) показує, що навіть за умов загальноекономічної рецесії, галузь «набирає обертів» та підвищує свою частку у формування ВВП. За останні роки, окрім найбільш невдалого для усіх галузей 2014 року, показники розвитку ІТГ (інформаційно-телекомунікаційної галузі) демонстрували хоча й не стрімкі, але позитивні зрушення. Зокрема, частка послуг ІТГ у ВВП досягла 3 % (або 47421 млн.грн у 2014 р.). Серед загальнодержавного рівня інноваційно-активних підприємств 14,6 %, галузь ІКТ забезпечує у 2014 р. рівень інноваційності 16,4%, тобто вище ніж інші галузі України. За останні роки зростали й обсяги реалізації послуг ІТГ. У 2014р. вони склали 74271,8 тис.грн., тобто більш ніж п'яту частину загальних обсягів реалізації, що забезпечує сфера послуг країни (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка фінансово-економічних показників розвитку інформаційно-телекомунікаційної галузі (ІТГ) України*

Найменування показника	2012 р.	2013 р.	2014 р.
1. Кількість суб'єктів господарювання ІТГ (підприємств та фізичних осіб-підприємців), одиниць	66568	86377	114355
2. Частка суб'єктів господарювання ІТГ у загальній кількості СГ, %	4,16	5,01	5,92
3. Кількість зайнятих працівників у галузі, тис. осіб	280,4	298,0	306,3
4. Обсяги реалізованих послуг, тис.грн.	90074,4	94278,2	105689,6
5. Частка ІТГ у загальних обсягах реалізації товарів та послуг за галузями, %	2,02	2,18	2,37
6. Чистий прибуток (збиток) ІТГ, тис.грн.	3739,1	4881,5	-5550,3
7. Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності ІТГ, %	10,5	11,8	- 1,6
8. Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності за усіма галузями економіки, %	5,0	3,9	-4,1

* Розраховано на основі даних Державної служби статистики України [10]

За минулі періоди, окрім 2014 р, коли майже всі галузі економіки України виявилися збитковими, галузь ІТГ нарощувала обсяги прибутків та відповідні рівні рентабельності. Так, у 2012 р. рентабельність ІКТ становила 10,5 % (у середньому по галузях економіки рентабельність дорівнювала 5 %), у 2013 р. – відповідно 11,8 % (по галузях економіки – 3,8 %). Враховуючи, що у 2014 році переважна більшість (93,4%) вітчизняних підприємств використовувала у своїй роботі комп'ютерні технології, актуальність функціонування даної галузі є безперечною.

Зазначимо, що загальна світова динаміка експорту послуг ІТ сфери демонструє щорічне зростання та чітко окреслює трійку країн-лідерів. Зокрема, у 2014 році обсяги експорту ІТ-послуг у розрізі провідних країн склали: 1. Ірландія (5764532 тис.\$); 2. Індія (55666104 тис.\$); 3. США (34220528 тис. \$). Відповідні обсяги експорту в Україні, хоча й засвідчують постійне збільшення (2042000 тис.\$ у 2014 р.), у даний час є майже в 28 меншими порівняно з країнами-лідерами. Стрімка позитивна динаміка експорту послуг ІТ сфери, яку Україна демонструє впродовж останніх трьох років, заслуговує значної уваги, як з погляду розвитку вітчизняного ринку аутсорсингових послуг, так і з погляду позиціонування України як потенційного лідера сфери ІТ, що підтверджують міжнародні рейтинги. Дослідження, проведені Асоціацією аутсорсингу Центральної та Східної Європи (СЕЕОА) визначили, що український ринок аутсорсингу інформаційних технологій (разом з румунським та угорським) очолює трійку лідерів з аутсорсингу в регіоні Центральної та Східної Європи.

Проведені дослідження показали, що країни, які у 2012-2014 рр. демонструють найбільші обсяги ВВП (США, Китай, Японія, Німеччина, Франція, Велика Британія) та високий рівень життя населення (Норвегія, Швейцарія, Нова Зеландія, Данія, Канада, Швеція), спершу забезпечили найвищі у світі рівні розвитку інформаційно-телекомунікаційної сфери (комплексний розвиток інформаційно-телекомунікаційної галузі, системне поширення Інтернету та високий рівень розвитку електронного уряду). Країни, які останніми роками демонструють найбільш вдалі темпи розвитку інформаційно-телекомунікаційної галузі (Данія, Республіка Корея, Швеція, Сингапур, Франція), виявились найменш вразливими до глобальної економічної рецесії та, на думку більшості учених, є стратегічно стійкими та функціонуючими за принципами економіки знань

Досвід країн, які віднесено до “країн економічного прориву” у період з 1950-х рр. до теперішнього часу показав, що одним з найбільш дієвих важелів їх економічного піднесення стали первинний імпорт інформаційних технологій та послуг у більш досвідчених країн (для набуття ІТ-компетенцій) та подальше широке інвестування розвитку власної інформаційно-телекомунікаційної галузі

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, управління підприємствами інформаційно-телекомунікаційної галузі повинно здійснюватись на принципах цілеспрямованості, керованості та системності у розрізі мега- макро- мезо- та мікро- трендів сучасної економіки.

За позитивною тенденцією 2010-2015 рр., одним з проривних напрямів розвитку інформаційно-телекомунікаційної галузі України стає розширення обсягів експорту ІТ-послуг (у 2014р. частка ІТ-експорту України досягла загальносвітового рівня 31 %) . У першу чергу, це мало місце в системі офшорного аутсорсингу та аутстафінгу вітчизняного ІТ-персоналу. У взаємозв'язку з іншими конкурентними перевагами Держави у цій сфері та належним рівнем підтримки ІТ- освіти Україна має вагоме підґрунтя стати одним зі світових лідерів сфери ІТ.

Список використаних джерел:

1. Гапоненко А. Л. Экономика, основанная на знаниях : учебное пособие ; под общ. ред. А. Л. Гапоненко. – М. : Изд-во РАГС, 2006. – 352 с.
2. Жарінова А. Г. Економіка знань : зміст та роль інтелекту людини в її формуванні [Електронний ресурс] / А. Г. Жарінова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prpe/2010_28/Jarinova.pdf. – Заголовок з екрану.
3. Колесов В. П. Экономика знаний : монография / В. П. Колесов, В. Л. Макаров, Л. Г. Белова. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 432 с.
4. Куриляк В. Нова економіка у світовому та українському вимірах / В. Куриляк // Вісник Академії економічних наук України. Науковий щорічник. – Донецьк : Ін-т екон.-прав. дослідж. НАН України, 2002. – С. 95-116.
5. Яковенко Л. І. Інноваційний характер економіки знань / Л. І. Яковенко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2010. – № 2. – С. 141–146.
6. Возіянова Н. Ю. Внутрішня торгівля України: теоретичний базис, моніторинг, моделі розвитку : монографія / Н. Ю. Возіянова. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. – 517 с.
7. Цыпин А. Мировая экономика как мыльный пузырь / А. Цыпин // <http://polit.ru/article/2005/09/06/ecomana>.
8. Моисеев С. «Мыльные пузыри» и политика центрального банка / С. Моисеев // Дайджест-Финансы. – М, 2001. – № 12. – С. 30-34.
9. Єщенко П. С. Bubble economics як економіка фінансових спекуляцій і відтворення ірраціонального виробництва / П. С. Єщенко // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць. – Київ : ВПЦ «Київський університет», 2010. – Вип. 21. – С.12-18.
10. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт / Держстат України. – Електрон. текст., граф. дані і прогр. – [К.], сор. 1998-2015. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – Назва з екрану.

Гусева О. Ю., Верескун М В. Информационно-телекоммуникационная отрасль Украины: экономические тренды и возможности развития. Проанализирован уровень экономического развития Украины во взаимосвязи с темпами развития информационно-телекоммуникационной отрасли. Определена эффективность указанной отрасли в сравнении с другими отраслями. Обоснованы направления проактивного развития

информационно-телекоммуникационной отрасли Украины на основе существующих макро- и микроэкономических трендов.

Gusyeva O., Vereskun M. Information and telecommunications industry of Ukraine: economic trends and development opportunities. *The level of economic development of Ukraine in conjunction with the pace of development of information and telecommunication industry is estimated. The directions of proactive development of information and telecommunications industry in Ukraine based on existing macro- and microeconomic trends is submitted.*